

HOVRÄTTEN ÖVER SKÅNE
OCH BLEKINGE

Några viktiga årtal

I början av år 2009 flyttade Hovrätten över Skåne och Blekinge till nybyggda lokaler strax norr om den gamla hovrättsbyggnaden i Malmö. Samtidigt som nya lokaler inspirerar för framtiden är det viktigt att behålla den historiska förankringen. Därför har ett antal betydelsefulla årtal lagts in i markbeläggningen på Hovrättstorget.

SKÅNE EN DEL AV DANMARK

Sedan urminnes tid har rätt skipats. På landsbygden bestod rätten av folkets sedvanor som sakta förändrades vid de lokala tingen. Genom kristnandet spreds den katolska kyrkans rättsordning hit tillsammans med delar av den gamla romerska rätten. I städerna gällde en rättsordning som särskilt var anpassad för handelns behov.

År 1104 År 1104 var ärkestiftet i Lund upprättat. Norden blev en självständig kyrkoprovinc. Både kyrkan och rättskipningen på landet organiserades vid denna tid i härader. En högre domstol var landstinget, som möttes i Lund. Högsta domstol var herredagen – den danske kungens möte med rikets stormän.

År 1215 Sedvanerätten nedtecknades i Skånelagen omkring år 1215. Lagen, som gällde för bland annat Skåne och Blekinge, handlade framför allt om familjerätt, arvsrätt, fastighetsrätt och straffrätt. Texter från Skånelagen har använts som dekoration i flera av salarna i den nya hovrättsbyggnaden.

Malmö stads vapenbrev

Malmö grundades vid 1200-talets mitt och hade sin första storhetstid på 1300-talet. Kalmarunionens kung Erik utfärdade år 1437 ett vapenbrev där Malmö fick rätt att föra sitt heraldiska vapen: ett krönt griphuvud. Staden använder fortfarande vapnet. Griphuvudet finns också i vapnen för Skåne och hovrätten.

År 1437

År 1536

FRÅN DANSKT TILL SVENSKT

I Danmark genomfördes reformationen år 1536. Kungen tog makten över kyrkan, staten stärktes och kungen fick allt större möjligheter att agera som lagstiftare.

År 1658

Under 1500-talet inleddes de nordiska krig som så småningom innebar att Skåne och Blekinge fördes över från Danmark till Sverige. Detta slogs fast i freden i Roskilde år 1658. Dansk rätt skulle fortfarande gälla i Skåne och Blekinge. Den danska herredagen som högsta rättskipande instans ersattes dock av Göta hovrätt i Jönköping.

År 1683

Kung Karl XI utövade påtryckningar mot häraderna i Skåne och Blekinge. Hans tanke var att de skulle ansöka om att få lyda under svensk rätt och rättegångsordning istället för dansk. Så skedde också och "ansökan" beviljades av kungen år 1683.

År 1734

Den svenska rätt som kom att gälla för Skåne och Blekinge var de medeltida lands- och stadslagarna med oöverskådliga tillägg och kompletteringar. Rätten liknades vid "en sönderbruten marmorvägg, lappad med små gråstenar". Efter en lång tids utredande antog kung och riksdag år 1734 en ny lag, "1734 års lag". Den var tydlig och begriplig, gällde för både stad och land och omfattade civilrätt, straffrätt och processrätt. Fortfarande utgör 1734 års lag ramen för den svenska lagboken.

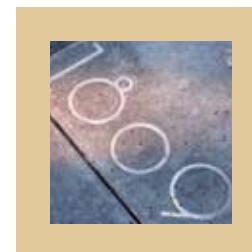

Karl XIV Johan med hovrättens fullmakt, grundlagen och 1734 års lag, vilka attribut jämte hovrättssigillerna överlämnades till hovrätten den 24 maj 1821. Oljemålning av Fredrik Westin. Hovrätten över Skåne och Blekinge, Malmö

Stora Kronohuset vid Stora Torg i Kristianstad. Byggnaden uppfördes för hovrätten och för Wendes Artilleriregemente. I fasadens attika står den latinska devisen "Legibus et armis" – åt lagar och vapen. Hovrätten hade säte i huset år 1840-1917. Vykort från 1910-talet.

År 1766 Under 1700-talets upplysnings- och frihetstid betonades den enskilda medborgarens rättigheter och friheter. Medborgarens möjlighet att förstå och förutse lagens verkningar var en viktig del av detta. Genom 1766 års tryckfrihetsförordning infördes principen att allmänna handlingar är tillgängliga för medborgarna, en grundpelare i svensk rätt.

FRÅN NATIONALSTAT TILL INTERNATIONALISERING

År 1809

Efter frihetstidens parlamentarism och Gustav III:s envælde var ambitionen vid 1809 års riksdag att återställa balansen mellan statsmakterna. Resultatet blev 1809 års regeringsform: en kompromiss mellan historiska erfarenheter och nya maktdelningstankar. Domstolarnas oavhängighet stärktes, men domarna stod symboliskt fortfarande under kungen.

Den nye kungen, Karl XIV Johan, ville göra rättskipningen snabbare och närmare till parterna. Han ville också förbättra överrätternas kontroll över underrätterna. Därför inrättade han år 1820 Hovrätten över Skåne och Blekinge. Med kungens ord skulle hovrätten vara "den brottsliges allvarliga skräck och oskuldens mäktiga försvar". Hovrätten förlades till Kristianstad och började sin verksamhet år 1821.

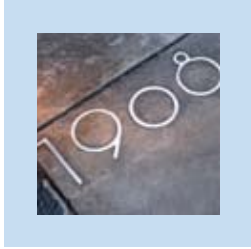
År 1821

Under 1800-talets första hälft inleddes ett ambitiöst projekt med att förnya den allmänna lagen. Det mötte motstånd och dess enda väsentliga resultat blev en ny strafflag, som trädde i kraft år 1865. Den innehöll allmänna principer för straffrätten, en ny systematik för de olika brotten och ett nytt straffsystem.

År 1865

Advokatkåren professionaliserades under det sena 1800-talet. År 1896 bildade advokaterna en avdelning för Skåne och Blekinge inom advokatsamfundet. Tio år senare infördes rätt till offentlig försvarare för häktade åtalade.

År 1896

År 1908

Amalthea-attentatet år 1908 symboliserar arbetsrättens och de fackliga organisationernas framväxt. Det var ett bombattentat som riktades mot strejkbrytare. Två av de tre attentatsmännen dömdes till döden av underretten. Hovrätten fastställde domen i oenighet, men så småningom benådades männen.

År 1917

År 1917 flyttade hovrätten till Malmö, Skånes dominerande stad. De närmast kommande åren var en brytningstid i svensk rätt: Allmän och lika rösträtt infördes. Dödsstraffet avskaffades helt för fredstida förhållanden. Kvinnor och män blev rättsligt likställda, vilket bland annat innebar att domarämbetet öppnades för kvinnor. Jämlikhet och jämställdhet blev vid denna tid nya rättsliga grundpelare.

År 1948

Domaren Karl Schlyter var hovrättspresident 1929-46 och justitieminister 1932-36. Han var pådrivande när det gällde processuella och straffrättsliga reformer, till exempel muntlighetsprincipen i rättegången och behandlingstanken i straffrätten. Dessa principer slogs fast genom de nu gällande rättegångs- och brottsbalkarna, som trädde ikraft år 1948 och 1965. Dessa är också de mest tillämpade lagarna i hovrätten.

År 1965

Genom rättegångsbalken år 1948 fick advokatsamfundet officiell status. Endast den som är medlem av samfundet får kalla sig advokat. Samtidigt inrättades riksåklagarämbetet, och år 1965 bildades självständiga åklagarmyndigheter. År 1971 ersattes häradsrätterna på landet och rådhusrätterna i städerna av tingsrätter. Dessa reformer innebar att domstols-, åklagar- och advokatväsendena fick sin nuvarande struktur.

"Gamla hovrätten" i Malmö. Byggnaden, som ligger vid Malmöhusvägen, norr om Kungsparken, är ritad i nationalromantisk stil av arkitekten Ivar Callmander. Huset uppfördes av Malmö stad för att inrymma hovrätten, som flyttade in år 1917.

År 1974

År 1974 antogs en ny regeringsform, som tydliggör att Sverige är en demokratisk rättsstat: All offentlig makt utgår från folket, och denna makt utövas under lagarna. Alla är lika inför lagen och har klart definierade friheter och rättigheter. Domstol kan åsidosätta grundlagsstridig lag.

År 1995

Sverige blev medlem i Europeiska Unionen år 1995. Därmed blev svensk rätt också en del av unionens gemensamma rättsordning. Samtidigt infördes som svensk lag Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Den ger medborgarna ett förstärkt fri- och rättighetskydd. Liksom 900 år tidigare finns därmed olika, ibland motstridiga, rättsordningar som går in i varandra. Detta ställer hovrätten och andra domstolar inför svåra avvägningar i de enskilda fallen.

År 2009

År 2009 invigdes den nya hovrättsbyggnaden. Den är ritad av den danske arkitekten Kim Holst Jensen. Byggherre var Skanska Öresund AB. Platsen invid Västra hamnkanalen, strax norr om den gamla hovrättsbyggnaden, är en av de mest framträdande i Malmö. Därtill är den en länk mellan den gamla staden och de nya områden som växer upp på Universitetsholmen. Byggnaden uttrycker utvändigt en rustik tyngd med mörkbruna fasadelement som smyger sig runt huskroppen. Fasadelementen är uppbyggda som en modern tolkning av byggsten med olika djup, som lite lekfullt låter solen skapa skuggor under ojämnheterna. Som en kontrast till den mörka fasaden hälsas besökaren välkommen av en stor och ljus öppning som leder in i entréhallen, där verk av konstnären Gunnel Wählstrand pryder väggarna. I byggnadens atrium avtecknar sig himlens skyar och ljusets skiftningar.

Nya hovrättsbyggnaden i Malmö.

Runt denna innergård, som är väntrum för parter och allmänhet, finns förhandlingssalarna grupperade. Förutom hovrätten finns i huset lokaler för Hyres- och arrendenämnden, Regeringskansliets utredningsavdelning i Malmö, regeringsrättssekreterare som arbetar på distans för Regeringsrätten i Stockholm och Domstolsverkets lokalkontor i Malmö.

Uppräkningen av årtal slutar närmast huvudentrén med år 2009. Det året var en slutpunkt för ett framgångsrikt byggprojekt och för hovrättens första tid i Malmö, men inte för rättsens kontinuitet och förändring. På historiens grund blickar hovrätten framåt mot fortsatt utveckling.

www.hovrattenskaneblekinge.domstol.se

Text: Martin Sunnqvist och Christer Lundh

Formgivning och original: Tidstudion i Hbg

Tryck: BI-reklam Helsingborg mars 2010

Foto:

Sid 1, 5 och årstalsfoton:

Clasgöran Strömgren, Tidstudion

Sid 3: Malmö Stadsarkiv

Sid 6: www.kristianstadvykort.se

Sid 9: Lars Finnström

Sid 11: Torben Andahl